

Antoni Simon Tarrés

*La unitat d'Espanya com a valor polític.
Una arqueologia intel·lectual*

Editorial Afers, 2022

Poques vegades arriben a les llibreries obres de gran erudició i, a la vegada, de gran potència divulgativa. No és fàcil. Tanmateix, això és el que ha aconseguit l'historiador Antoni Simon i Tarrés amb la seva darrera obra sobre els orígens i el trajecte de la idea de la unitat d'Espanya. Una obra imprescindible per a tots aquells que, essent independentistes, federalistes o simplement catalans, s'han preocupat alguna vegada per la mare de totes les qüestions en el nostre debat polític: és intocable la unitat de l'Estat espanyol?

Retrocedim una mica. Quan, a principis del 2017, el president Carles Puigdemont es va reunir amb Mariano Rajoy a La Moncloa per esgotar les possibilitats d'un acord per organitzar un referèndum d'independència pactat, la resposta va ser diàfana: «ni quiero ni puedo».

D'aquella negativa seca, però contundent, en va sorgir el referèndum de l'1 d'Octubre, i de la resposta repressiva espanyola contra l'intent català de constituir un nou Estat independent, el llibre que ressenyem avui. Com explica amb claredat Antoni

Simon, l'article 2 de la Constitució espanyola, dictat per l'exèrcit, ja ens explicava que l'estat de dret es fonamenta en la indivisibilitat de la nació espanyola, així que ja hauríem d'haver sospitat que la democràcia o els drets fonamentals no hi fan res quan es tracta de defensar la unitat d'Espanya.

D'aquests fets dels darrers anys, seria senzill treure'n la lectura que la culpa, l'origen, d'aquesta idea fanàtica de la unitat d'Espanya és només del franquisme que encara perviu en les institucions i la societat espanyola després de guanyar una guerra d'extermini físic i ideològic. Tanmateix, és precisament Antoni Simon el qui amb la resta de l'obra s'assegura que no ens confonguem: la idea que la península Ibèrica ha de restar políticament unida sota el lideratge de Castella i els seus adlalters és molt més antiga que el règim criminal que inspira jutges, fiscals i polítics per negar els drets del poble català. La idea que la de Castella és una corona destinada a dominar totes les altres, en un somni demencial més propi d'un malvat tolkenià, va ser proposada per primer cop formalment al segle XIII, concretament per un senyor que es deia Ximénez de Rada, que exposà tal bella i noble idea ja cap al 1243. Que ho fes des de Sevilla, no és un detall menor.

En el curs de l'anomenada reconquesta, la primera de les croades castellanques, ja hi havia hagut un senyal preocupant. Tal com explica Ferran

Soldevila en el primer volum de la seva monumental *Història de Catalunya*, era l'any 1085 quan Alfons VI, tot just conquerit Toledo, va proclamar l'antiga capital visigòtica com la capital eclesiàstica de tota la península. La jugada, que en primera instància va tenir el suport papal, va ser avortada amb celeritat per Narbona, que en aquell moment tenia la preeminència sobre els bisbats catalans, però el missatge estava enviat. Castella aspirava no tan sols a conquerir tot el territori en mans musulmanes, sinó també a dominar la resta d'incipients nacions que poblaven la geografia hispànica i dur-les sota el seu jou.

En defensa seva, cal admetre que va complir, i la fi de la presència musulmana a Granada va anar acompanyada de la conquesta militar de Galícia (1486) i l'annexió de Navarra (1512). La de la Corona d'Aragó no va caler, primer a causa de la unió entre Ferran II i Isabel de Castella, i posteriorment perquè, quan Ferran va esdevenir conscient de l'error, ja no va ser a temps de proveir la corona d'un hereu separat. El sistema institucional català es conservava, però perdia el seu monarca, en endavant basat a Castella.

A partir d'aquest moment, i amb la invasió i espoli del continent americà a tot gas, Simon explica com les veus que volen unificar del tot la península sota domini castellà es multipliquen. Se senten forts. És el moment en què «Castilla se hizo España», com diu

Julián Marías uns quants segles més tard. El moment en què es comença a anomenar espanyol la llengua castellana i en què un fet geogràfic esdevé de manera definitiva projecte polític. Ni Portugal se'n salva.

Tot amanit, a més, amb l'aire messiànic d'aquell qui es creu elegit per Déu per evangelitzar mig món. «La principal herencia de Christo» és com arriba a referir-se el jesuïta Francisco Xarque a l'imperi castellà ja anomenat Espanya mentre el 1642 escrivia des de la infame mina del Potosí. Estava tan convençut del rol teològic de la construcció política castellanoimperial, que va arribar a dir que «Dios parece haberse buuelto español». Una afirmació, però, que no es pot considerar especialment anacrònica, tenint en compte que tothom la va poder escoltar en directe uns segles més tard de boca del locutor televisiu que narrava un partit del Mundial 98 entre Espanya i Iugoslàvia. Quan, al temps de descompte, va marcar Alfonso, el de les botes blanques, donant la classificació a la fúria roja, el locutor no es va estar de cridar ben fort i nacionalcatòlicament: «Dios existe y es español!». Inoblidable.

Amb aquests ingredients, doncs, no ens hem de sorprendre que a mitjan segle XVII, el 1640, Catalunya, amb Pau Claris al capdavant, dugués a terme el seu primer intent de proclamar una república i separar-se de tot rei castellà, punt en què em vull

aturar un moment. Primer per recomanar-vos tota l'obra publicada per Antoni Simon sobre la Catalunya del 1640. No es pot parlar amb propietat de la història del nostre país sense haver-hi fet com a mínim una capbussada.

I segon perquè, a causa de la guerra de vint anys desencadenada per la cort castellana, el projecte d'això que en diuen «la unitat d'Espanya» pateix dues pèrdues. Una, la de Portugal, que proclama la seva independència simultàniament, però que té la sort que la cort decideix enviar primer les tropes cap a Catalunya. Una ironia de la història que potser si hagués anat al revés faria que aquest llibre no fos escrit per Antoni Simon sinó per un historiador portuguès. La pèrdua del territori lusità, doncs, va ser una estocada al projecte annexionista castellà, que, tanmateix, tot i arrossegar els peus periòdicament i proposar formes diverses d'annexió, han dissimulat com han pogut.

L'altra pèrdua teòrica és la de la Catalunya del Nord. I dic teòrica, perquè qui va patir la pèrdua va ser Catalunya i no Castella, que fou qui va acceptar en nom nostre la partició del país amb total cofoisme. Que, a diferència de Gibraltar, mai la reivindicuin és la prova fefaent que tot això de la unitat d'Espanya només és una coartada per a l'expansió territorial de Castella.

En qualsevol cas, la derrota del 1714, un nou conflicte nacional en-

tre catalans i castellans emmascarat de guerra successòria, va significar un punt i a part que va donar entrada a una època molt fosca per al nostre país. Per fi, Catalunya era «reducida a las leyes de Castilla».

Simon explica amb tot detall com els segles XVIII i XIX s'escolen mantenint el règim centralista i unitarista castellà i arribem al XX, en què la Mancomunitat i la Generalitat sacsegen les consciències de l'espanyolisme de totes les ideologies fins a fer que la seva erradicació fos dels principals motius dels revoltats per emprendre la guerra civil. Una animadversió que compartia gran part de l'esquerra espanyola encapçalada pel PSOE, com explica el llibre amb tot luxe de detalls i com ens hauria d'haver deixat clar d'una vegada i per sempre aquella famosa frase de Negrín, recollida per Josep Benet, el qual, amb la guerra ja mig perduda, no dubtava a afirmar: «Si estas gentes van a descuartizar a España, prefiero a Franco. Con Franco ya nos las entenderíamos nosotros, o nuestros hijos, o quién quiera». Molt bonic.

És en aquesta etapa contemporània en què Antoni Simon fa una aportació decisiva i desconeguda per mi, i és el vincle entre les idees orteguianes, el feixisme i la defensa, si cal, amb la violència, de la unitat d'Espanya. I dic decisiva, perquè permet entendre molt millor fins a quin punt la idea que la força és un mitjà ac-

ceptable per defensar la unitat de l'Estat està incardinada en la política espanyola. Ja ho diu tot que d'Ortega y Gasset en coneguem allò de la «conllevancia» i, en canvi, no tant que considerés que per defensar la unitat de les legítimes forces que la rebutgen «solo es eficaz el poder de la fuerza, la gran cirugía de la historia». Personalment, ho trobo molt aclaridor.

Ho deixo aquí per no seguir *ad infinitum*. El nou llibre de l'Antoni

Simon és ja una obra cabdal de la nostra historiografia. Un volum que hauria de ser d'obligada lectura per a tota la classe política catalana i sobretot a totes les escoles de secundària i universitats. Un text erudit i a la vegada planer per entendre millor com pensen les elits espanyoles i per prendre les mides de la gàbia on ens trobem.

ALEIX SARRI I CAMARGO